

INIJOSS

İnönü University International Journal of Social Sciences / İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,

Volume/Cilt 8, Number/Sayı 2, (2019)

<http://inonu.edu.tr/tr/inijoss> --- <http://dergipark.gov.tr/inijoss>

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

Gönderim Tarihi: 14.11.2019 | Kabul Tarihi: 19.12.2019

YAŞLI YALNIZLIĞININ KÜLTÜREL ARKA PLANI (MALATYA UYGULAMASI)

Prof. Dr. Ünal ŞENTÜRK

İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, unsenturk44@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0998-9164>

Atıf / Citation: Şentürk, Ü. (2019). Yaşlı Yalnızlığının Kültürel Arka Planı (Malatya Uygulaması). *İnönü University International Journal of Social Sciences & İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (INIJOSS)*, 8(2), 505-517.

Özet

Modernleşme, sanayileşme ve kentleşme süreçlerini ortaya çıkaran gelişmeler toplumsal yapıda değişimleri beraberinde getirmektedir. Bir toplumsal yapı unsuru olan demografik yapı da bu değişimlerden etkilenmektedir. Bilim ve teknolojiye ilerlemeler, sağlık alanındaki gelişmeler, yeni üretim modeli ve çalışma koşulları, yaşam standartlarının yükselmesi insan ömrünü uzatmaktadır. İnsanların daha uzun yaşaması toplumdaki yaşlı sayısını artırmaktadır. Bu bağlamda toplumlar giderek yaşlanmaktadır. Diğer taraftan da yeni yaşam koşulları ve gelişmeler yalnızlığı artırmaktadır. Böylece toplumlar giderek bir “yalnız yaşlılık” olgusuyla yüzleşmektedir. Ancak, kültürel farklılıklar, farklı bir yalnız yaşlılığı yaratmaktadır. Her yalnız yaşlanmak, ya da yaşlandığında yalnız yaşamak durumunda kalan kişiler aynı psikososyal durumla karşılaşmamaktadır. Alan araştırması sonuçlarına dayalı çalışma bunu açıklamak amacı taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, Yaşlanma, Malatya

CULTURAL BACKGROUND OF ELDERLY LONELINESS (MALATYA APPLICATION)

Abstract

The developments that bring out the processes of modernization, industrialization and urbanization bring about changes in the social structure. Demographic structure which is an element of social structure is also affected by these changes. Advances in science and technology, developments in the field of health, new production model and working conditions, increasing living standards prolong human life. The longer the people live, the more number of elderly people become part of society. In this context, societies are getting

older. On the other hand, new living conditions and developments increase loneliness. Thus, societies are increasingly confronted with a phenomenon of “old age alone.. However, cultural differences create a different age alone. Individuals who have to age alone, or live alone when they age, do not experience the same psychosocial situation. The study based on the results of the field research aims to explain this fact.

Key words: Elderly, Aging, Malatya

1. GİRİŞ

Sanayileşme sonrası değişim ve dönüşümlerden varlık bulan günümüz toplumunda insanlar, geçmişten çok farklı yaşam tarzı, olanak ve sorunlara sahiptir. Ekonomik, sosyal ve siyasal değişimlerin hem sonucu hem de nedeni olan modernleşme, sanayileşme ve kentleşme süreçleri bir araya gelerek ekonomik kalkınma, bilimsel ilerleme; teknoloji ve sağlık alanındaki olağan üstü gelişmeleri ortaya çıkararak insanların yaşam standartlarını yükselmektedir. Yükselen yaşam standartları ve değişen yaşama şekilleri yaşlılığın artması şeklinde bir yansıma bulmaktadır. Dünya nüfusunun içinde yaşlı olarak tanımlanan 65 yaş üstü insan sayısı, yakın geçmişten beri sürekli artmaktadır. Bugün dünya nüfusunun % 13’ü 65 yaşın üzerindedir. 65 üstü nüfusun dünya genel nüfus içindeki bu ortalaması, ülkeden ülkeye değişmektedir. % 25 ile en fazla yaşlı nüfusa sahip olan Avrupa’yı % 22 ile Kuzey Amerika takip etmektedir. Türkiye’nin genel nüfus içindeki 65 yaş üstü nüfus oranı % 10’ yakındır ve 2023 gibi çok yakın bir tarihte bu oranın % 13’lere geleceği tahmin edilmektedir.

Yaşam süresini uzatarak yaşlanmayı artıran ekonomik ve toplumsal koşullar, aynı zamanda yalnızlığı da beraberinde getirmektedir. Modern kent hayatıyla birlikte doğurganlığın düşmesine bağlı olarak küçülen aile; artan boşanma ve bekâr yaşama alışkanlıkları yalnız yaşamayı artırmaktadır. Modern kent insanının yalnızlığı, bir süredir “*yaşlı yalnızlığı*” olgusuna dönüşmüş durumdadır. Daha önce eşi ve ailesiyle yaşayıp yaşlanan nüfusun yanına, yaşlandığında yalnız kalan ve yalnız yaşlananlar eklenmektedir. Bu durum bir problem olarak değerlendirilmekte ve toplumun genelini kaygılandırmaktadır. Ancak, toplumu kaygılandıran “*yaşlı yalnızlığı*”nı bir sorun alanı olarak görerek, genellemelerden hareketle yaşlı yalnızlığını sorunsallaştırmak, bu bağlamdaki gerçeğin bir bölümünü gözden kaçırma riskine neden olmaktadır. Günümüzde yalnız yaşamasına bağlı olarak yalnız yaşlanan bir kitle var ki, bunlar “*yalnız yaşlanan mutsuz ve muhtaçtır*” algısını tamamen doğrulamamaktadır. Bu konuyu tartışmak ve bir yaşlı sorunu olan yalnızlığı deyim yerindeyse *tersinden okumak* amacını taşıyan çalışma, iki farklı alan araştırmasının ilgili bölümlerden elde ettiği sonuçlarla yaşlı yalnızlığına parantez açmayı hedeflemektedir. 2016 yılında Malatya’da yapılan biri 27 diğeri 39 yaşlının katılımıyla gerçekleştirilen iki alan araştırma sonuçlarında her yalnız yaşamak durumunda kalan yaşlının psikolojik ve sosyal açıdan sorun yaşamadığı ve mutsuz olmadığı durum elde edilmiştir. Kar topu örneklem modeliyle ulaşılan bekâr yaşlılarla yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygulandığı çalışma, bu noktada farklı yaşam hikayelerini ortaya çıkarmaktadır.

2. YÖNTEM

Gerek kar topu örneklem gerekse tesadüfî örnekleme gerçekleştirilen çalışmada Sencer’in (1989, s. 1175) “klavuzlu görüşme” olarak tanımladığı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmede kendiliğinden gidiş içinde doğabilecek rastlantılara yer bırakamaması

adına konu içerik ve kapsamına uygun sorular, saptanarak görüşmecilere uygulanması hedeflenmektedir.

3. ÇALIŞMA GRUBU

2016 yılının farklı tarihlerinde Malatya’da gerçekleştirilen iki çalışmanın birinde 27 diğerinde de 39 yaşlı ile görüşme hedeflenmiştir. 27 yaşlı hedeflenen ilk çalışmada hastalık ve il dışında olma nedenlerine bağlı olarak 7 kişi ile görüşme yapılamamıştır. 39 yaşlı ile gerçekleştirilen diğer görüşme ilk başta 45 kişi hedeflenmiştir. Ancak 6 yaşının soruları anlama ve cevaplama yaşanan sorunlar nedeniyle görüşmeden çıkarılarak sayı 39 ile sınırlı kalmıştır. 27 olarak hedeflenip 20 kişiyle gerçekleştirilen görüşmedeki grup “kar topu” örneklem modeli ile elde edilmiştir. Bu grup anne babasına veya kardeşlerine bakma nedeniyle bekar kalarak yaşanan ve benim “*kültürel olarak yalnız yaşlanmaya zorlananlar*” olarak nitelendirdiğim gruptur. Diğer grup ise tesadüfi örneklem modeli ile elde edilmiştir.

20 kişilik bekarlığa bağlı olarak yalnız yaşan grubun 16’sı kadın 4’ü erkektir. 66 ile 72 yaş aralığındaki bu örneklem grubunun 3’si okuma yazma biliyor, 6’ü ilkokul, 6’sı orta okul, 5’i lise mezunudur. Yaşları 65 ile 81 arasında değişen 39 kişilik yaşlı grubun 24’ü erkek 15’i kadındır. Yaşlılar içinde 6’sı bekar, 30’u evli ve 3’ü duldur. Dul olanlar ve bekarlar içindeki 3 yaşlı tek başına yaşarken diğerleri evde eşleri ve çocuklarıyla veya aile üyeleriyle birlikte yaşamaktadır. Erkeklerin 10’nu çalışma hayatını sürdürürken 14’ü emeklidir. 39 yaşının 28’i ilkokul, 7’si ortaokul ve dengi ve 1’i lise mezunuyken 3’ü okuma yazma bilmemektedir. Dolayısıyla 20 kişilik bekar grubu ile diğer gruptaki 3 kişi olmak üzere 23 kişilik bir yalnız yaşamını sürdüren bir örneklem bulunmaktadır.

4. VERİ TOPLAMA ARACI

Her iki gruba da yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Görüşmede olgusal soruların dışında yaşlılık, yalnızlık, evlilik, aile, sosyal ilişkiler, sosyo ekonomik ve psikolojik sorunları değerlendirmeye yönelik 26 soru kullanılmıştır. Ses kayıtları alınan görüşmeler 35 ile 55 dakika arasında gerçekleşmiştir. Ses kayıtları, daha sonra çözümlenerek yazılı kayıt hale getirilmiştir.

5. BULGULAR

Dünyada artan yaşlı sayısı ile ilgili aydınlatıcı ve yeni bilgiyi Birleşmiş Milletler (UN) vermektedir. Birleşmiş Milletler (UN)’in “Dünya nüfusu yaşlanıyor” adlı raporuna göre 2017 yılında dünya nüfusu içerisinde 60 yaş ve üzerinde 962 milyon insan yaşamaktadır ki bu sayı 1980 yılında 382 milyondur. Dolayısıyla, bugün dünya 1980 yılındaki yaşlı nüfusun yaklaşık iki katından daha bir nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Rapora göre 2030 yılına gelindiğinde yaşlı sayısının (1.41 milyar) 10 yaşının altındaki çocukların sayısından (1.35 milyar) fazla olacağı tahmin edilmektedir. Tahminler 2050 yılında 60 yaş ve üzerindeki nüfusun (2.1 milyar), 10-24 yaş grubundaki genç sayısından (2 milyar) daha fazla olacağını göstermektedir. Küresel olarak 80 yaş ve üzerindeki nüfusun 2017-2050 yılları arasında 3 kat artışla 137 milyondan 425 milyona çıkması beklenmektedir. Rapora göre, dünyada yaşayan yaşlı insanların üçte ikisi gelişmekte olan bölgelerde yaşıyor ve gelişmekte olan bölgelerdeki yaşlı sayısı, gelişmiş bölgelerdekinden daha hızlı artmaktadır. 2050 yılında dünyanın yaşlı insanların 10 tanesinin 8’i gelişmekte olan bölgelerde

yaşayacağı beklenmektedir (Şentürk; 201, s.3). Ekonomik, sosyal ve siyasal değişimlerin hem nedeni hem de sonucu olan modernleşme, sanayileşme ve kentleşme süreçleri toplumsal yapı unsurlarında çok büyük değişimlere neden olmaktadır. Bilim ve teknolojiye dayalı olağanüstü yenilikler, tarımsal üretimin yerine geçen sanayiye dayalı büyük kitlesel üretim, demokratik yönetim anlayışının yer yüzünün büyük bir bölümünde benimsenmesi, çekirdek ailenin yaygınlaşması, eğitimin artan önemi gibi bir dizi gelişmeler, bireysel ve toplumsal yaşantıda köklü değişimleri ortaya çıkarmıştır. Çok geniş bir alanda meydana gelen bu değişimler insanların kentlerde yaşamasını, kadınların da erkeklerle birlikte eğitim fırsatlarından yararlanmasını ve çalışma hayatına katılmasını, artan kurumsallaşmayla birlikte insanların kurumlardan daha fazla yararlanmasını sağlayarak bireyselleşme ve rasyonelleşme gibi yeni değerlerin yerleşmesini sağlamıştır. Geline nokta bugün, dünya nüfusunun çok önemli bir kesimi kentlerde doğmakta ve bireyselleşme, rasyonelleşme gibi kent değerlerine bağlı olarak yaşamlarını sürdürmektedirler.

Kent yaşamı, eğitim fırsatlarından yararlanma, ihtiyaçlarını kurumlar aracılığıyla karşılama insanlarda geçmişten farklı yaşama alışkanlıkları edinmesi, yaşam beklentilerinin dönüşmesi ve ilişki biçimlerini değiştirmelerini beraberinde getirmektedir. Günümüz modern kentlerinde doğup yaşamlarını sürdüren insanlar tarım toplumu aşamasındaki erken yaşta evlenme ve ebeveyn olma, fazla sayıda çocuk dünyaya getirme, dünyaya getirdiği çocukları yaşlılık ve bakım garantisini olarak görme, istemediği evliliği sürdürme, çevresini koşulsuz merkeze alarak yaşama, grup dayanışmasını önemseme gibi bir değeri referans alarak gündelik yaşamını kurmamaktadır. Aksine, daha çok akıl ve mantıkla davranan, daha ben merkezli bir yaşam kendini hissettirmektedir. Bunun en somut göstergesi yükselen evlenme yaşı, artan bekar, yalnız yaşayan ve boşanan insan sayılarıdır. Evlenip çocuk dünyaya getirmenin yerine yalnız yaşama ve yalnız yaşlanma almaya başlamaktadır. Yaşam standartlarının yükselmesiyle şekillenen yaşlı sayısındaki artışa tek başına yaşayanlar eşlik etmektedir. Konu sınırlılığı dikkate alınarak bakıldığında yalnız yaşamın bir trend olduğu gözlemlenmektedir.

Euromonitor isimli Uluslararası bir şirketin yaptığı çalışmaya göre; Dünya’da 1996 yılında 153 milyon yalnız başına yaşıyorken bu oran 2011’de 277 milyona ve 2015’de 360 milyona çıkmıştır. 2014’de İngiltere’de 911 bin olan 65 yaş üstü yalnız yaşayan erkek sayısı 2030 yılında sadece İngiltere’de 1.5 milyon olacağı tahmin ediliyor (telegraph.co.uk). Türkiye’de de durum çok farklıdır. 2002 yılında Türkiye’de tek başına yaşayan kişi sayısı 666.000 iken bu sayı 2007 yılında 715.000, 2010 yılında 1.141.000 ve 2016 yılında 3.100.000 sayısına yükselmiştir (tuik.gov.tr). Böylece Türkiye gibi geleneksel bir ülkede tek kişiden oluşan hanelerde bir artış deneyimlenmektedir. Modernleşme, sanayileşme ve kentleşme süreçlerinin doğrudan bir etkisi olarak aileler küçülmekte, geleneksel geniş ailenin yerine ya içinde yaşayan insan sayısının seyrek olduğu çekirdek aile ya da tek kişinin yaşadığı aile modeli geçmektedir. Türkiye’de 2014 yılında % 13.9 olan tek kişilik aile oranının 2017 yılında % 15.4’ (tuik.haberbulteni/2018) yükselmesi bunu en somut şekilde ortaya koymaktadır.

Yaklaşık elli yıl gibi bir süredir ülkeyi etkisi altına alan sanayileşme ve kentleşme süreci, her ne kadar ekonomik ve sosyal değişimleri hızlandırsa da kültürel değişim bu kadar hızlı gerçekleşmemektedir. Gelenek, görenek ve adetler gibi kültürel pratik tortularının ortadan kalması çok uzun zaman almaktadır. Anadolu’da geçmişte yaşlıya verilen bir önemin uzantısı olarak evin

özellikle küçük kızı anne babasına bakmakla yükümlü görülerek geç evlendirildiği yerler ve dönemler bulunmaktadır. Evin en küçük kızı evlendirildiğinde yaşlı anne babanın bakımı riske gireceğinden bu süre mümkün olduğunca geciktirilmesi tercih edilmiştir. Bununla birlikte anne babasını erken yaşta kaybeden erkek çocuk da, kardeşlerine anne babalık etme rolünü üstlendiği yer ve dönemler olmuştur. Dolayısıyla, kız çocuklarının anne babalarına; anne babalarını erken yaşta kaybeden erkek çocuklarının da kardeşlerine bakma sorumlulukları ya da rolleri, kültürel olarak yeniden üretimi söz konusudur. Belli bir yaşı geride bırakan bu kimseler ise evlenmeyi düşünmeyerek veya o zamanın artık geçtiğine inanarak evlenmeyip yalnız yaşlandıkları görülmektedir. Malatya’da yapılan çalışmada bunlardan 20 tanesine ulaşılmıştır. “Kültürel olarak yalnız yaşlanmaya zorlananlar” olarak nitelendirdiğim bu kimseler, ailevi sorumluluklarından dolayı akranlarının evlilik yaşından çok sonra evlenme fırsatlarını elde ettiklerini ifade etmektedirler. Geç gelen bu fırsat ise onlar için artık çok geçtir. Bu kişilerle yapılan görüşmelerdeki ifadeler, durumu oldukça açıklayıcı niteliktedir.

- «*Ne kadar goca ve evlilik meraklısıymışsın sen kızım!! El de koca çok ama ana baba yok. Onlar birer tane. Onları kaybedersen daha bulmazsın ama kocayı ne zaman olsa bulursun dediler*» (69, **ilkokul mezunu, Ev kadını H.**)
- «*Anamın sağlık problemi; felç sorunu vardı. Durumu iyi değildi yani. Kendi ihtiyaçlarını karşılayamıyor ve babam da yaşından dolayı (82) ona bakamıyordu. İki abim Malatya’da (Biz o zaman köyde yaşıyorduk)tek ablam da yakın köyde gelindi. Onlar söylemese de benim evlenme isteğimi söylemem hoş karşılanmazdı. Olmazdı yani. Uygun kaçmazdı. Amcamın hanımı birkaç kez söyledi sen gelin olursan kim bakacak kızım bunlara? Diye»(68, **Ortaokul mezunu ev kadını Z.**)*
- “*Babam öldüğünde bacım ve kardeşim çok küçüklerdi. Askere gidip gelince elim ekmek görünce önce bacımı evlendirdik. Sonra kardeşimi askere gönderdim. İki sene askerde ona para lazım. Bir de evde yaşlı anam var. Çalıştım. Başka kim baksın. Evlenirim hele dedik. Kardeşimi evlendirdim anam daha düşünleşt, elin kızı ona nasıl bakacak dediler bekledik. Anam öldüğünde 51 yaşımıdaydım. Daha evlenmedim işte.” (66, **orta okul mezunu, erkek, H. Amca**)*
- “*Anam ben küçükken ölmüş. Hayal meyal hatırlarım. Analık beni büyüttü. Analığım babama göre çok gençti. Okula gittiğimde babam düşünleşt. Analık ne kadar bakar. Her şeyine ben bir de küçük bacım koşturdu. Bacımı everdikten sonra ben baktım babama. O zaman bir istediğim kız vardı. O da beni istiyordu ancak ailesi vermedi. Evlenince babama bakar diye vermediler. Kime bırakam babamı. 4 sene altından aldım yatalak oldu. Sonra da evlenmedim işte.” (67, **Bağkur emeklisi N. Amca**)*

Bu kültürel olarak yalnız yaşlanmanın dışında elbette sürecin bir getirisi olan yalnız yaşamı tercih ederek yaşlanan ve eşini kaybettikten sonra yalnız kalarak yaşamını sürdürmek zorunda kalan insanlar bulunmaktadır. Çalışma hayatının zorlukları, eğitim gibi nedenlere bağlı olarak günümüz insanı yalnız yaşamak durumunda kalmakta veya yalnız yaşam tercihinde bulunarak kendini yalnız yaşlılık süreci içinde bulabilmektedir. Ya da eşi hastalık veya başka nedenlerden dolayı ölen yaşlı, gerek kendiyile yaşamak istemeyen çocuklara sahip olması, gerekse kimseye yük olmamak düşüncesiyle evinde tek başına yaşamak isteyebilmektedir. Yaptığımız diğer görüşme içinde de tek başına yaşayan yaşlı bulunmaktadır. Dolayısıyla, dünyada yakın bir zamandan beri gündeme gelen artan yaşlılık ve yalnızlık bir araya gelerek yalnız yaşlılık ya da yaşlı yalnızlığı durumu Türkiye ve araştırma yaptığımız Malatya örneğinde de güncelliğini korumaktadır. Ancak bu olguyla birlikte anılan ve sorunsallaştırarak tartışılan bir başka nokta vardır ki o da yalnız yaşayan yaşlıların kendilerini mutsuz, aciz ve muhtaç hissetmeleri algısıdır. Yalnız yaşamak durumunda kalan yaşlıların, bakıma en çok ihtiyaç hissettikleri bir dönemde tek başına kaderleriyle baş başa bırakılmaları toplum önderleri, idareciler ve konu uzmanları tarafından kaygıyla izlenmektedir. Çalışmada bu konuya açıklık getirme amaçlanmaktadır. İki farklı tarihte gerçekleştirilen alan araştırmasında elde edilen bulgular, her yalnız kalan veya yaşamak durumunda kalan yaşlının kendini *yalnız*, *mutsuz* ve *muhtaç hissetmediğidir*. Daha açık bir ifadeyle herhangi bir sebepten dolayı tek başına yaşamını sürdürmek zorunda kalan yaşlıların içinde kendini yalnız ve terk edilmiş olarak görüp mutsuz hissedenler kadar kendini asla yalnız ve terk edilmiş hissetmeyip normal bir yaşam süren yaşlılar da bulunmaktadır. Dolayısıyla, bu konudaki bir genellemenin her zaman doğru olamayacağı; böyle bir değerlendirme yaparken bazı noktaları da göz önüne alarak olaya farklı açılardan bakılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Alan araştırmasındaki örneklem içindeki yaşlıların görüşmedeki ifadeleri, yaşlı yalnızlığının dışardan bakılarak bir değerlendirme yapılmasının kendi içinde sakıncalar bulunduracağını göstermektedir. Bu ifadelere yer verilecek olursa:

-“Şükür elim ayağım tutuyor evlat. Kendi işimi kendim görüyom. Allah elden ayağa bırakmasın. Devletimize birliğimize dirliğimize zeval vermesin. Haber ediyim. Vakıftan gelip her işimi görüyüyle. Arada da sırada eş dost gelir hatırımı sorarlar, gönlümü alırlar.”(69, **ilkokul mezunu, A. Amca**)

-“Yalnız değilim ki. Yalnız bırakmıyıklar. Kolu komşu, akraba her zaman arar sorar. Büyüttüğüm yeğenim var daima sorar eksigimi gediğimi görür. Allah ondan da senden de razı olsun. Zor zamanlar oluyu ama nedek çoluğu çocuğu olanlar bile arayıp sormuyu şimdik. İdare ediyik. Daha beterleri var.”(68, **okuma yazma biliyor, ev kadını N. Teyze**)

-“Çocuklarım sağolsunlar işleri güçleri var. Zaman zor. Geçim zor. Bu zamanda işler zor. Eskisi gibi değil hiçbir şey. Arada gelir sorarlar. Sık telefon ederler. Ben haber etmem. Değilse hepsi de gelir götürürler. Ama evimde mutluyum. Sağlık haberlerini alayım yeter. Her şeyim var şükür. Bu yaş da bu kadar olur. Elim ayağım tutuyo şimdi.” (68, **ev kadını ilk okul mezunu, H. Teyze**)

-“Yalnızlık Allah’a mahsus. Kimse istemez ve yapamaz yalnız kalmayı. Ama bakıyorum evli çocuğu olanlar bile şimdi yalnız. Amcaoglumun üç tane oğlu var bir de kızı. Kızı Almanya’da ama oğlanları burada. Napiyorlar yanındalar mı? yok. Ben her işimi hep kendi başıma görmeyi öğrendiğim için bana zor değil. İsterdim evlenmeyi ve baba olmayı. Ama nasip böyleymiş. Babamı erken kaybedince, kardeşlerime baba oldum. Okuttum, büyüttüm, evlendirdim. Hiç pişman değilim. Bak mutfağa evli bir kadında olmayan düzenim var. Yemeğim var dolapta. Hiç bulaşık biriktirmem. Çıkarım dolaşırım keyfime göre. Maaşımı çeker harcarım. Kardeşlerime ziyarete giderim. Geçen bayramda Kocaeline kız kardeşime gittim bir hafta kaldım. Evimi özledim. Bura benim her şeyim. Mutluyum burada. Hamdolsun” (66, memur emeklisi, B. Amca)

-Evet yalnız kalıyorum. Ama sürekli komşum, akrabam yanımda. Beni zorla götürür amcam çocukları. Her zaman arar sorar. İnan ben istemem gitmek o kadar. Herkesin kendi düzeni var oğlum. Evim var, maaşım var. İnsanın evi gibisi var mı hiç?. Yatarım kalkarım. Pişirim taşıtırım kendi kendimin paşası sultanıyım. Allaha şükür. Zorluğu var heralde. Ama olsun şükür binlerce Allahıma”(71, ev kadını, Ş. Teyze)

-Anne babam öldüğünden beri yalnız yaşıyorum. Aşağı yukarı yirmi sene oldu. Yalnız mıyım diye düşünmüyorum bile. O kadar alışmışım ki tek yaşamaya akrabalar yeğenlerim çok sık arayıp sorduklarında rahatsız oluyorum. Arkadaşlarım çevrem çok geniş. Her gün dışarı çıkar onlarla vakit geçiririm. Onların içinde evli olan çocukları olan var. Her birinin derdi var. İçinde her şeyi düzeni vakti iyi olan da var. Ama ben halimden memnunum. Böyle bir düzen tutturmuşuz valla. Sağlığım yerinde huzurum yerinde. Arada ses istiyorum. Ama böyleymiş bizim kaderimiz de. Rabbime binlerce şükür. (69, Bağkur emeklisi, T. Amca)

-“Yalnızlığı kim ister oğlum?. Ben de evlenip çoluk çocuğa karışmak isterdim. Kardeşlerim evlenince hasta anama ben baktım. Anam öldüğünde ben 46 yaşındaydım. Ondan sonra ne evlenem. Babamın maaşını alıyorum. Şükür muhannete muhtaç değilim. Bacımın kızları gelir evimi temizler. Çıkamayacak olduğumda onun büyük abileri gelir alış verişimi banka işlerimi hallederler sağ olsunlar. Kolu komşum çok iyiler. Günde ne yaparlarsa bana taşırlar. Ben de karşılığını veririm elbet. Yalnız kalmam hiç. Alıştım bu yaşıma kadar zaten. Bir ameliyat oldum köyde kimse kalmadı geldi sormaya. Hep geldiler. Demek ki hatırım varmış. Komşularım öyle diyo... Benim imtihanım buymuş rabbime şükürler olsun.”(70, ilkokul mezunu, ev kadını, Ş.Teyze).

Yapılan görüşmelerdeki bazı yaşlıların yaşam, yalnızlık hakkındaki düşünceleri, yalnız kalmaktan dolayı peşinen ve mutlak bir mutsuzluk ve çaresizlik veya isyankarlık şeklinde değil. Çok güzel arzu edilen bir durum olmadığını kabul etmenin yanında bunun bu hayatta yazgıları olduğu, altından kalkılmayacak bir durum olmadığı şeklindedir. Durumun yarattığı sıkıntıları aza indirecek veya onu görmezden gelmesini sağlayacak sosyal destek arajmanların varlığı söz konudur. Başta akraba olmak üzere komşuluk ilişkilerinin varlığı, araştırma yapılan bölgedeki yalnız yaşayan ya da yalnız yaşamaya zorlanan yaşlıların olası psiko sosyal problemlerini en aza indirmelerine olanak tanımaktadır. Din, bu açıdan oldukça belirleyici konumdadır. Görüşmelerde geçen “şükür”, “Allah beterinden saklasın” şeklindeki ifadeler, İslam dininin insan tutum ve davranışlarındaki etkisiyle açıklanmaktadır. Kaderci yaşam tarzı ve “biz” duygusunun hakim olduğu geleneksel dayanışmacı yaşam tarzı da aynı şekilde sorunla yüzleşen kimsenin en büyük dayanağı olabilmektedir.

6. TARTIŞMA

Yaşlılıkla ilgili tüm çalışmalarda üzerinde uzlaşılan ortak bir konu, yaşlanmayla yalnız kalma arasındaki ilişkidir. İlerleyen yaşla birlikte aile üyelerinin eğitim, evlenme ve çalışma koşulları nedeniyle evden uzaklaşmaları; eş ve arkadaşların yaşamlarını kaybetmesi; yaşlılıkla beraber ortaya çıkan fiziksel ve ruhsal engellenmiş durumlarıyla beliren daralmış ilişkiler ağı, yaşlı kişi için bir yalnız kalma durumunu ortaya çıkarmaktadır (Şentürk, 2018, s. 235). Belli bir yaşı geride bırakarak üretim hayatından uzaklaşma, daralan sosyal çevre ve ilişkiler düzeni, yaşlıların en sık karşılaştıkları yalnız kalma ve kendini yalnız hissetme sorununu ortaya çıkarmaktadır. Değişen yaşam şekli ve koşulları, geçmişten daha fazla insanın yalnız kalmasına ve yalnız bir yaşlılıkla yüzleşmesine neden olmaktadır.

1990 yılında 60 yaş ve üzerindeki nüfusun % 65'i eşi ve çocuklarıyla, % 15 sadece eşiyile birlikte % 9'u tek başına yaşarken; 2010 yılında 60 yaş ve üzerindeki nüfusun % 53'ü eşi ve çocuklarıyla, % 25 sadece eşiyile ve % 12'si tek başına yaşamaktadır. Dünyadaki bu ortalama dağılım, bazı bölgelerde farklılık göstermektedir. Avrupa'da 1990 yılında 60 yaş üzerindeki nüfusun % 26'sı eşi ve çocuklarıyla, % 42 sadece çocuklarıyla ve % 24'ü tek başına yaşarken; 2010 yılında 60 yaş ve üzerindeki nüfusun % 20'si eşi ve çocuklarıyla, % 49'u sadece eşiyile ve % 27'si tek başına yaşamaktadır. Asya'da 1990 yılında 60 yaş üzerindeki nüfusun % 73'ü eşi ve çocuklarıyla, % 12'si sadece eşiyile birlikte ve % 6'sı tek başına yaşarken 2010 yılında bu nüfusun % 64'ü eşi ve çocuklarıyla, % 20'si sadece eşiyile birlikte ve % 7'si tek başına yaşamaktadır (UN, Forthcoming, 2017). Dünyadaki bu sayısal veriler, her geçen süre, yaşlıların bir önceki dönemden daha fazla tek başına kalma durumuyla baş başa kaldığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Sayısal verilerden de görüldüğü üzere, yaşlının tek başına yaşaması durumu, toplumdan topluma ve bölgeden bölgeye farklılık gösterebilmektedir. Sanayileşmiş ve ilerlemiş Avrupa ülkelerinde bu oran yüksekken, Asya gibi gelişmekte olan ve aynı zamanda daha geleneksel olan toplumlarda düşük olabilmektedir. Bunda toplumsal yapı unsurlarının farklı özellikleri belirleyici olmaktadır. Asya gibi hem sanayileşme ve kentleşme süreçleri Avrupa'dan geride olan hem de kültürel değerleri sosyal yaşamda daha baskın olan Asya toplumlarında yalnız yaşamak henüz çok belirgin olmadığı gibi yaşlının da yalnız yaşamasına sıcak bakılmamaktadır. Geleneksel geniş aile özelliklerinin modernleşmenin tüm olumsuz etkilerine rağmen sürdürüldüğü bu toplumlarda, yaşlı eskisi kadar olmasa da önemli statüsünü sürdürmekte ve ona bu toplumlarda büyük saygı duyulmakta; yalnız kalmasına fırsat

verilmemektedir. Her ne kadar bölgeler, ülkeler ve kültürler arasında göreceli bir fark olsa da, kabul edilmelidir ki, artan yaşlanma ve yaşam süresinin uzamasıyla birlikte hızlı ekonomik ve sosyal dönüşümler, yaşlının toplumdan uzaklaşması ve yalnızlaşması sorunsalını yaratmaktadır (Şentürk, 2018, s. 236). Modern günümüz dünyasındaki yaşlı, geçmiş benzerlerinden daha fazla tek başına yaşamını sürdürmek durumundadır. Toplumsal yapıdaki değişimin bir sonucu olarak yaşlı, geçmiş yüz yıllardaki yaşlılardan daha küçük ailelerde veya tek başına yaşamakta ve yalnızlığı deneyimlemektedir.

Bireyin sahip olduğu ilişkinin, kendini tatmin etmemesi olarak tanımlanan yalnızlık, kişilik faktörleri ve durumsal faktörler arasındaki etkileşim sonucu hissedilir. Klinik çalışmaların temelinde “emosyonel yalnızlık” ve “sosyal yalnızlık” şeklinde iki tip yalnızlık tanımlanmaktadır. Emosyonel yalnızlık; özel, samimi ilişkilerin yokluğu ya da kaybı sonrasında yaşanır. Bu yalnızlık yaşantısında kişi kendisini rahatsız ve büyük bir boşluk içinde hisseder. Sosyal yalnızlık, genel arkadaşlıkların kurulamaması ya da toplumun bireyi değerlendirmemesi anlamına gelmektedir ve sosyal yalnızlar, kendilerini bıkkın ve yetersiz hissederler (Özben, 2008, s. 105). Yaşlanmaya bağlı olarak yalnızlığın her iki türü de görülebilmektedir. Yaşlanmayla meydana gelen fiziksel, zihinsel ve ruhsal değişimler kişinin çevresiyle sosyal ilişkilerini sınırlar; kişi eskisi kadar ve istediği şekilde bir sosyal katılımı gerçekleştirememektedir. Eski arkadaş, dost ve akrabalarla görüşme sıklığı nispeten azalmamaktadır. Akranlarından bazılarının hastalanması bazılarının ise vefat etmesi, yaşlıların çok sık karşılaştıkları yalnızlık nedeni olabilmektedir. Fiziksel ve ruhsal değişimlerine uyum sağlama sürecindeki yaşlı, eskisi kadar dışarı çıkmak istememesi, dışarı hayatını eskisi kadar talep etmemesi kadar, ilişkilerinin seyreilmesi yaşlının yalnızlığını artıran unsurlar arasında en öne çıkanlardır. Bunlar bir araya gelerek yaşlılıkta hem emosyonel hem de sosyal yalnızlık durumunu yaratmaktadır (Şentürk, 2018, s. 237).

Stoller’in New York’ta yaşayan ve herhangi bir kurum bakımı almayan 753 yaşlı üzerinde yaptığı araştırma (1984, s. 260-270) da elde ettiği sonuçlardan bir tanesi sosyal izolasyon ile yaşlının sağlığıyla ilgili öz değerlendirmesi arasında anlamlı bir ilişki olmasıdır. Araştırmada, yüksek derecede sosyal izolasyon sergileyen yaşlıların yaşamaktan keyif aldıklarını bildirdikleri etkinlik sayısı daha az olduğu ve bildirdikleri moral seviyesi daha düşük olduğu için kendisini kötü hissetmektedir. Sosyal izolasyon, yaşlının isteyerek ve keyif alarak bazı işlere kendini vermesine engel olarak, sıkıcı bir gündelik yaşam sürmesine neden olmaktadır. Etkinliklere katılmayan ve uğraşacak bir iş bulamayan yaşlı, “işe yaramadığı” psikolojisine çabuk kapılarak genel durumu hakkında olumsuz düşünmektedir. Ancak, 65 yaşını geçmişken başta aile, akraba ve sosyal çevre desteğini yanında hisseden, belli bir oranda üretimin içinde bulunan ve sosyal ilişkilerini ayakta tutanlar, yaşlılığın beraberinde getirdiği başta yalnız kalma gibi psiko-sosyal ve ekonomik sorunların olumsuz etkisini çok az hissetmektedir. Geleneksel ve dayanışmacı toplumlardaki gibi bayram, düğün, cenaze ve hasta ziyareti gibi ritüellerin sürdürülmesi bu noktada oldukça işlevseldir. Yıl içerisinde belirli günlerde insanların bayramlaşması, cenaze, düğün veya hasta ziyaretlerini gerçekleştirmesi sosyal bağı korumakta ve bundan da en çok evlerdeki yaşlılar faydalanmaktadır. Dini veya diğer özel günlerdeki arayıp sormalar, yaşlıların yaşama sevincini artırmakta kendilerini yalnızlık sarmalından kısa sürelerde de uzaklaştırmalarına yardım etmektedir.

Sağlık hizmetlerini, sosyal bakımı ve gelir sürekliliğini de kapsayan güvenli bir yaşlılık dönemi, ancak toplumsal dayanışma çerçevesinde sağlanabilir. Dolayısıyla, toplumsal değişme, kuşaklar boyunca ortak sorumluluklar algısıyla sonuçlanmadığı ve dünyanın/toplumun tümünü kapsamadığı taktirde, çevresel istikrara ve güvenli bir yaşlılık dönemine erişmek mümkün olmayacaktır (Vincet, 2014, s. 131-132). Diğer insanlarla ilişkide bulunma, yakın dostlarla iletişimi sürdürme, içinde yaşadığın sosyal çevrede meydana gelen olaylar hakkında bilgi alış verişinde bulunma, yeni bilgiler öğrenme ve başkalarını tanımaya yardımcı, kültürel, eğitimsel etkinliklere katılma sosyal bütünleşme ve sosyal katılımı sağlayan hayati öğeler olarak insan yaşamında önemli yerler işgal ederler. Sosyal bütünleşme ve sosyal katılım, yaşlanma ile daha da önem kazanmaktadır. Daha önceki dönemde mesleki ve ailevi sorumlulukları fazla ve aktif yaşamın içinde yer alan bir durumdan gerilemelerin yaşandığı bu dönemde (İçli, 2016, s. 44), ekonomik, sosyal ve psikolojik desteğe her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır. Bağımlı bir yaşamsal dönemi işaret eden yaşlılıktaki bu destek, kişinin yaşama tutunması ve toplumla bağıni sürdürmesi açısından oldukça fayda sağlayıcıdır. Bu noktadaki desteğin varlığı ve sürekliliği, yaşlıda yalnız olmadığı ve yalnız kalmayacağı algısının yerleşmesini sağlayarak onu yalnızlık kaygısından uzaklaştırmaktadır.

Aile üyeleri, akrabalar, komşular ve arkadaşlıktan oluşan sosyal destek arajmanları, yaşlıların sadece iletişimlerini sürdürerek kendilerini yalnızlıktan kurtardıkları bir durum değil, buna ilaveten, informal şekilde bakım ihtiyaçlarının da giderildiği bir sosyal destek mekanizmadır. Bu mekanizmalara sahip olan ve kullanan yaşlılar, daha fazla psikolojik canlılık elde etmektedirler (Smith and Ryan, 2016, s. 312). Ailesi, yakın arkadaşları ve komşularıyla kurduğu sosyal çevresiyle sık ilişkiler sahip ve toplumsal katılımı yüksek olan yaşlı kimsenin, daha az katılımı olan ve sosyal çevresi dar olan yaşlılardan daha iyi fiziksel, zihinsel ve ruhsal sağlığa sahiptir. Komşuluk ve toplumsal etkinliklere katılımın yanı sıra, olumlu sosyal destek, fiziksel aktivitenin ilerlemesinde, stresin azaltılmasında ve yaşam enerjisinin artmasında büyük rol oynamaktadır (Danış ve Efe, 2016, s. 271). Bu destek ağının varlığı ve sıklığı, yaşantıda belirebilecek hemen her türlü soruna karşı, kişinin en önemli savunması olarak onu korumaktadır. Hele kişi, yaşlı ya da yaşlanan kimse ise bu desteğin önemi bir o kadar artmaktadır.

Yaşadığı alanlarda aldığı sorumluluklar, yaşlının kendine güven duyarak yaşama bağlanmasına doğrudan etki etmektedir. Aile, akraba, komşularla olan ilişkilerden oluşan destek mekanizmaları kadar yaşlılar için önemli bir yaşam desteği kaynağı da gönüllü faaliyetlere katılımdır. Yaşlıların, gönüllü kuruluşlarda rol alması veya gönüllülük esasına dayalı projeler içinde olması, onun olumlu bir psikolojisi elde etmesine çok büyük katkı sağlar. Ancak, bu noktada yaşlının sağlık durumu belirleyicidir. Sağlıklı yaşlılar için bu faaliyetler, aktif bir yaşam ve kendini işe yarar bulma nedeni olarak görülmektedir. Bir kuruluşa üyelik, kişilere aidiyet duygusu kazandırır. Edilen bu kimlik de işe yarama ve bir bütünüün parçası olma duygusu şeklinde algılanır. Özellikle emeklilik sonrası dönemde gönüllü etkinliklerde yer almak, kaybedilen çalışan statüsü yerine gönüllü çalışan statüsünün ikame edilmesi durumunu ortaya çıkarır. Doğal olarak bu statüye ilişkin yeni bir rol kazanımı, bireyin hayatına bir değişiklik kazandırır. Ortaya çıkan değişikliğe yaşam temposunun yükselmesi ve artan yaşama sevinci eşlik eder (İçli, 2016, s. 55). Dolayısıyla, her şeyin kötüye gittiği duygularının baskın olduğu bir süreçte bu değişim, yaşlı kimse için tanımlanması güç bir mutluluk kaynağı olabilmektedir. Bu noktada, ülkemizdeki yaşlıların torunlarına veya yakınlarının çocuklarına bakma sorumluluğunu üstlenmesi veya bu sorumluluğun azalsa da hala devam ederek

yaşlılara verilmesi, yaşlı kimselerin kendilerini iyi hissetmelerine neden olmaktadır. Yaşlandığının farkına varsa da hala işe yaradığını düşünmesine yardımcı olan bu durum, yaşlı kimsenin yalnız kalma korkusu karşısında önemli bir savunma alanı oluşturmaktadır.

Blau (1973), yaşlı insanlar için aile yakını ve akrabalarından çok arkadaşlarının daha doyurucu bir destek sağladığını iddia ederken Riley ve Foner (1968) arkadaş çevresinin yaşlı açısından önemli olmasıyla birlikte yaşlının aile yakınları ve akrabalarıyla olan ilişkilerini sürdürmesinin daha önemli olduğunu iddia etmektedirler. Onlara göre çeşitli tarih ve toplumlarda yapılan alan araştırmalarında yaşlıların, ihtiyaç hissettiklerinde ilk önce kızları ve oğulları, eğer onlara ulaşamazsa akrabalarından yardım istediği sonucunun elde edildiğini iddia etmektedirler. Blau, Kutner ve Gravatt ile yaptıkları araştırmalarda yüksek statülü yaşlıların çocuklarının ziyaret sıklığıyla yaşlının moral düzeyinin gelişmesi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşmış olduklarını iddia etmektedirler. Onlara göre yaşlılar ve onların çocukları arasındaki yardım ve temas sıklığının sıcaklık ve yakınlıktan yoksun bir yükümlülüğe dayanması, büyük oranda bir ritüel olabileceğini düşündürmektedir. Lebo, Phillip, Lemon ve arkadaşların yaptıkları araştırmalar Blau'nun tezini yani yaşlıların arkadaşları ya da akrabalarıyla olan ilişkilerinden daha mutlu oldukları sonucunu elde etmişlerdir. Bahsi geçen kişilerin yaptıkları araştırmalarda arkadaşlarıyla kurdukları etkileşim ile yaşlıların kendilerini mutlu hissetme arsında anlamlı bir ilişki sonucuna varmışlardır. (Wood and Robertson, 1978, s. 367-368). Wisconsin eyaletinin Madison kentinde 1970 yılında 257 büyükbaba ve büyükanne üzerinde yapılan araştırmada, torunlarıyla vakit geçirmeyle, yaşlıların kendilerini iyi hissetmesi ve yaşamdan memnun olmaları arasında sıkı bir ilişki elde edememişlerdir. Yaşlıların, torunlarıyla hayvanat bahçesi, müze ziyaretleri ve marketlere birlikte gittiklerini ancak, bunların çok seyrek yapıldığını, iletişimlerinin de yaşlıların anılarını arada sırada torunlarına anlatmanın ötesine geçmediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla, sınırlı bir paylaşım, yaşlıları tatmin etmekten uzaktır. Buna karşın, büyükanne ve büyükbaba statüsünde olan yaşlıların, arkadaşlarıyla olan ilişkilerinden daha memnun oldukları görülmüştür. Bu sonucun çıkmasını, aile yakınlarıyla olan ilişkide kişilerin kendilerini yükümlü hissederken, arkadaşlık ilişkilerinde yaşlıların hem daha özgür iradelerinin olması, hem de ortak ilgi ve sorunların paylaşımının iletişimde bağlayıcı olmasına bağlamaktadırlar. Arkadaşlar sadece ortak ilgilerinin ve deneyimlerinin avantaja dönüşmesi değil; aynı zamanda birbirlerini karşılıklı olarak tercih etmeleri ve birbirlerine ihtiyaç duymaları gibi noktalarda eşittirler. Bu bağlamda, özgür iradeyle ve eşit koşullarda bir iletişim söz konusudur. Bu da yaşlıların, aile yakınları ve akrabalarından ziyade, arkadaşlarıyla iletişimde olmalarından daha keyif almalarına ve yaşamdan memnun olmalarına neden olmaktadır. (Wood and Robertson, 1978, s. 369-371). Dolayısıyla, yaşlılar sadece kendi aile üyelerinin yanında olması veya onlarla birlikte olmasıyla değil; onların dışında hatta onlardan daha fazla arkadaş ve akrabalarıyla zaman geçirmekle de yalnızlıktan uzaklaşma ve mutlu olma olanağını elde edebilmektedir. Zira, günümüzde yaşlıların önemli bir bölümü değişen sosyal ve ekonomik şartlardan dolayı kendilerini çocuklarına veya aile üyelerine yük olacağını düşünmelerine bağlı olarak yalnız yaşamayı daha uygun görebilmektedirler. Bununla ilgili sayısal veriler, durumu oldukça iyi açıklamaktadır. 2016 Türkiye Aile Yapısı Araştırması'nda katılımcılara kendilerine bakamayacak kadar yaşlandıklarında nasıl yaşamayı düşündükleri sorulduğunda; bireylerin % 37.6'sı yaşlandıklarında çocuklarının yanında kalmayı istediklerini belirtmektedir. Diğer en çok tercih edilen yaşlılıktaki yaşam biçimi tercihi % 29.4 ile evde bakım hizmeti almak ve % 11 ile huzur evine gitmek olmuştur. Katılımcıların % 21.6'sı ise

yaşlandıklarında nasıl yaşayacaklarına yönelik herhangi bir fikre sahip olmadıklarını belirtmişlerdir (tuik.haberbulteni/2018).

Eğitimli yaşlıların artması bu noktada belirleyicidir. Diğer gelişmiş ülkelerde daha önceki dönemlerden başlayıp devam ettiği gibi Türkiye’de de yaşlıların eğitimi yükselmekte; başka ifadeyle eğitimli yaşlı sayısı artma eğilimine girmektedir. Nitekim 2012 yılında okuma yazma bilmeyen oranı % 25.4 iken bu oran 2016 yılında % 20.8’e düşmüştür. 2012 yılında yaşlı nüfusun % 40.4’ü ilk okul mezunu, % 4.4’ü orta okul veya dengi okul/ilköğretim mezunu, % 4.7’si lise veya dengi okul mezunu, % 4.4’ü yükseköğretim mezunu iken 2016 yılında ilk okul mezunu olanların oranı % 43.7’ye, orta okul veya dengi okul/ilköğretim okulu mezunu olanların oranı % 5.6’ya lise veya dengi okul mezunu % 5.9’a ve yükseköğretim mezunu % 5.9’a yükselmiştir (tuik.haberbulteni/2018). Artan eğitim düzeyiyle birlikte yaşlılar, geleneksel yaşam tarzındaki beklentileri eskisi kadar önemsememekte; onun yerine değişen koşulların etkilerini daha yakından kavrayarak onlara göre oluşan durumları anlamlandırabilmektedirler. Modern kent yaşamının ve çekirdek aile ilişkilerinin zorluklarını yakından kavrayan eğitimli ve kentli yaşlı, tek başına yaşamının çocuklarına veya yakınlarına bağımlı yaşamaya tercih edilebilmektedir.

Sonuç olarak; yalnız yaşlanmanın etkileri kişinin cinsiyeti, medeni durumuna, eğitim, gelir ve yaşamını sürdürdüğü yere göre ve sosyal ilişki biçimlerine değişiklik göstermektedir.

Kentte doğup kent değerleriyle büyüyen, eğitimli, yüksek gelirli bir yaşlı ile bunlardan farklı koşullara sahip olanların yaşadığı problemler eşit olmamaktadır. Yalnız yaşayan yaşlılar hakkında bilgi verirken onların sahip oldukları sosyo ekonomik profilleri göz önüne alma gerekliliği bulunmaktadır.

Kadın yalnız yaşama konusunda erkekte daha avantajlı konumda olduğu gözlemlenmektedir. Sosyal destek arayanları erkekte daha fazla veya geniş olan kadın, ülkemizde yalnız yaşamının yaratacağı psiko-sosyal sorunlarını daha kolay ortadan kaldıracaktır. Başta akrabalık, eş, dost, komşu ilişkilerinden örülü sosyal destek ağından daha çok yaşlı kadınlar yararlanarak ya da bu ağı canlı tutarak yalnız kalma problemiyle yüzleşmemektedirler. Belirli aralıklarla gerçekleşen kadın toplantıları, Yasin okuma, Mevlut ve gün gezmeleri veya komşu ziyaretleri kadınların faydalandıkları en önemli sosyal etkinlikler, onların yaşama sevincini sürdürmelerinde yeri tartışmasız büyüktür.

Hatır sorma amacı taşıyan yaşlı ziyaretleri gibi bir gelenek veya sosyal değerler, yaşlı insanların yalnız kalma duygusundan kurtaran önemde bir uygulama olarak hala varlığı sürdürmektedir.

Yetişkinlik döneminde hazırlığı olan yaşlılar yalnız yaşamaktan dolayı fazla bir yaşam memnuniyetsizliğine sahip değiller. Sosyalleşme sürecindeki yalnız kalma hakkında bilgiye sahip olmak bu noktada belirleyicidir. Uzunca bir dönem bekar kalarak yalnız yaşam konusunda pratiği olan kişiler, yaşlandığında kendilerini nasıl bir yaşam beklediği konusunda bir bilgiye sahiptirler. Erken yaşta bu konuda sosyalleşen yaşlı, beklentisini ona göre ayarlayarak ilerleyen dönemlerde oluşacak boşluğun yaratacağı sorunu daha hafif atatabilmektedir. Günümüz ve gelecekte yaşayacak yaşlılar bu konuda daha hazırlıklı olacağı düşünülmektedir.

7. KAYNAKÇA

- Antonucci, T; Berkman, L.; Suphan, A.B.; Carstensen, L.; Fried, P.; Goldman, D.; Jackson, J.; Kohli, M. Et al. (2016) Society and the individual at the Dawn of the Twenty first Century”, Handbook of the Psychology of Aging (In.), (Edit: Carstensen A.B.; Rando, T.), Elsevier Pub.: UK
- Danış, M. Z.; Efe, F. (2016) “Aktif Yaşlanma”, Yaşlılık Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler 2 (İç.), (Edit.: Velittin Kalıncara), Ankara: Nobel Yay.
- İçli, G. (2016) “Sosyal Statü ve Rol Bağlamında Yaşlılık”, Yaşlılık Sosyolojisi (İç.), (Edit.: Haru Ceylan), Ankara: Nobel Yay.
- Smith, J.; Ryan L. (2016). “Psychological Vitality in The Oldest Old”, The Handbooks of Ageing, (Ed.: K Warner Schaie, Sherry I. Willis), Elsevier Pub., UK
- Sencer, M. (1989) Toplumbilimlerinde Yöntem, 3. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları
- Stoller, Elanor, P. (1984) “Self-Assessment of Healty by The Elderly: The Impact of Informal Assistance Author(s)”, American Sociology Association, Vol: 25, No: 3: USA
- Şentürk, Ü. (2018) Yaşlılık Sosyolojisi Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri, Bursa: Dora Yayıncılık
- United Nations (2017) . Forthing, Database on The Living Arrengement of Older Person, 2017, New York
- Vincent, J. (2014) . “Küresel Ekonomi-Politiğin Yeni Biçimleri ve yaşlanan Toplumlar”, (Çev.: Çağlar Arslaner), Küreselleşme ve Yaşlılık Eleştirel Gerontolojiye Giriş (İç.) (Der.: Nilüfer Korkmaz, Suzan Yazıcı), Ankara: Ütopya Yay.
- Wood, V. ; Roberston, J. F. (1978) “Friendship and Kindship Interaction: Different Effect on The Morale of The Elderly”, Journal of Marriage and Family, Vol: 40, No: 2, National Council on Family Relation Pub., <http://www.jstor.org/stable/350767>
- www.telegraph.co.uk/2017
- www.tuik/haberbulteni/2018